

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 4, ročník 13., špeciálne číslo vydané v novembri 2025

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Deti v Záhrade umenia. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

VÝTVARNÉ ZOBRAZENIE OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM V KRESBE DETÍ MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU

ARTISTIC REPRESENTATION OF PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE DRAWINGS
OF YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN

Daniela Valachová¹, Viera Rassu Nagy²

Daniela Valachová pôsobí ako profesorka na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vo svojom výskume sa venuje tematike výtvarného prejavu detí a mládeže, výtvarnej edukácii a galerijnej a múzejnej pedagogike. Viera Rassu Nagy pôsobí ako odborná asistentka na Katedre špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Vo svojej vedeckej a pedagogickej činnosti sa zameriava najmä na didaktiku cudzích jazykov pre žiakov so špecifickými výchovno-vzdelávacími potrebami.

Daniela Valachová works as a professor at the Faculty of Education, Comenius University in Bratislava. Her research focuses on the artistic expression of children and youth, art education, and gallery and museum pedagogy. Viera Rassu Nagy works as an assistant professor at the Department of Special Education at the Faculty of Education, Catholic University in Ružomberok. Her scientific and pedagogical work focuses primarily on the didactics of foreign languages for pupils with special educational needs.

Abstract

Artistic expression through drawing provides opportunities for communication and the expression of personal opinions and experiences. Children usually do not have any prejudices against other children or adults with disabilities. Our goal is for children to perceive people with disabilities as equal individuals, just as valuable and useful as those without disabilities. This assumption formed the basis of the research study. The main aim of the research was to observe the ways in which disabled persons are depicted in children's drawings and to analyze the short verbal descriptions provided by the participants. In this context, the study also examined how children perceive people with disabilities and how they represent them visually.

¹ Adresa pracoviska: prof. PaedDr. Daniela Valachová, PhD., Univerzita Komenského, Pedagogická fakulta, Katedra umenia a kultúry, Račianska 59, 813 34 Bratislava
E-mail: valachova1@uniba.sk

² Adresa pracoviska: PaedDr. Viera Rassu Nagy, PhD., Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta, Katedra špeciálnej pedagogiky, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
E-mail: viera.nagy@ku.sk

The research methods used included content analysis of visual symbols and verbal statements. The research revealed both direct and indirect experiences of the group of respondents with individuals with disabilities. The visual representations showed symbols that directly correspond to reality, which can also be attributed to the age of the respondents. The results indicated that the respondents did not express negative emotions or prejudices towards people with disabilities.

Keywords: disability, artistic expression, drawing, visual representation, visual symbol, content analysis

Abstrakt

Výtvarné vyjadrenie prostredníctvom kresby poskytuje možnosti komunikácie a vyjadrenie vlastných názorov a skúsenosti. deti zvyčajne nemajú žiadne predsudky vo iným deťom či dospelým so zdravotným postihnutím. Naším cieľom je, aby deti vnímali ľudí s postihnutím ako rovnocenných ľudí, rovnako užitočných ako sú ľudia bez postihnutia. Z uvedeného konštatovania vychádzalo výskumné šetrenie. Hlavným cieľom výskumu bolo sledovať spôsoby zobrazovania postihnutých osôb v kresbe a taktiež analyzovať krátke slovné vyjadrenie aktérov k nemu. V tomto kontexte tiež sledovať, ako vnímajú osoby so zdravotným znevýhodnením a ako ich zobrazujú v kresbe. Ako výskumné metódy sme použili obsahovú analýzu vizuálneho symbolu a verbálneho vyjadrenia. Výskum ukázal priame aj nepriame skúsenosti skupiny respondentov s osobami s postihnutím. V rámci vizuálneho zobrazenia sa prezentujú vizuálne symboly priamo korešpondujúce s realitou, čo vyplýva aj z veku respondentov. Výskum naznačil, že respondenti nemajú negatívne emócie a predsudky voči ľuďom s postihnutím.

Kľúčové slová: zdravotné postihnutie, výtvarný prejav, kresba, výtvarné zobrazenie, výtvarný symbol, obsahová analýza

Úvod

Prichádzame na tento svet rôzni. Narodenie dieťaťa je výnimočnou udalosťou v rodine. Situácia, keď novonarodené dieťa sa narodí postihnuté stavia všetkých väčšinou do nepoznanej situácie. Rodičia a celé okolie od prvej chvíle riešia množstvo problémov a otáznikov. Hľadajú pre dieťa pomoc. Dieťa sa od útleho veku stretáva s množstvom lekárov, psychológov, rehabilitačných a iných odborníkov, podrobuje sa mnohým vyšetreniam, operáciám, potom navštevuje špeciálne výchovné a vzdelávacie zariadenia. Prežívanie takéhoto života znamená boriť sa s vlastným problémom súvisiacim s postihnutím, prijímanie tohto postihnutia, prežívať odlúčenie od blízkych a zvykať si neustále na nové prostredie.

Aj okolie reaguje na postihnuté dieťa a dospelého rôznym spôsobom. Spôsob akým reagujú deti vyplýva z viacerých faktorov, z toho ako sú na pripravené, ako reaguje aj ich okolie, alebo či už sa s takými deťmi či ľuďmi stretli. Avšak samotné deti zvyčajne nemajú žiadne predsudky vo iným deťom či dospelým so zdravotným postihnutím. Naším spoločným cieľom je, aby deti vnímali ľudí s postihnutím ako rovnocenných ľudí, rovnako užitočných ako sú ľudia bez postihnutia.

Zdravotné postihnutie

Ľudia so špeciálnymi potrebami tvoria v našej spoločnosti početnú skupinu. Veľa krát sa s týmito ľuďmi stretávame či už na ulici, v zamestnaní alebo v spoločnosti. Naším očiam neunikne fakt, že trpia nejakým postihnutím a s ľútosťou pred nimi sklopíme zrak. Zdravotné postihnutie zahŕňa veľké množstvo rôznych funkčných obmedzení, ktoré sa vyskytujú v každej populácii vo všetkých krajinách sveta.

Hartl, Hartlová (2000) definujú zdravotné postihnutie ako akúkoľvek duševnú, telesnú, dočasnú, dlhodobú alebo trvalú poruchu alebo handicap, ktorý jednotlivcovi bráni účinne sa prispôbovať bežným nárokom života. Zdravotné postihnutie Strieženec (1996) vníma ako ujmu na zdraví spôsobenú telesnou alebo duševnou poruchou alebo ich kombináciou. Poznáme niekoľko modelov rozdelenia osôb so zdravotným postihnutím. Najčastejšie sa stretávame s delením, v ktorom rozoznávame postihnutie: telesné, mentálne a duševné, zrakové, sluchové a rečové, kombinované a ochorenie civilizačnými chorobami. Tieto rozdielne typy zdravotného postihnutia je možné vnímať i v kategóriách vrodené či získané. Tieto typy významne zasahujú do života jedinca a menia kvalitu života i s ohľadom na neukončený proces absolútnej rovnosti týchto občanov v rôznych oblastiach verejného života (Krhutová a kol., 2005). Vrodené postihnutie mení všetky podmienky vývoja, na druhej strane sa jedinec žijúci s postihnutím od narodenia na nich lepšie adaptuje. Získané postihnutie menej zasahuje vývoj funkcií osobnosti, kladie však ďaleko väčšie nároky na adaptáciu (ibidem). Ľudia so špeciálnymi potrebami sú súčasťou každodenného života. Stretávame ich všade kde sa pravé nachádzame, či sme už v škole alebo ideme do mesta. Postihnutí ľudia sú predmetom súcitu, pretože ich stretlo nešťastie, bez vlastného zavinenia. Zároveň môžu vzbudzovať negatívne emócie. Ku vzniku neistoty, obáv a odmietania prispievajú aj prejavy samotných postihnutých, ktorí sa inak chovajú, inak vyzerajú, býva s nimi komplikované dorozumievanie, ich prejavy môžu mať odlišný význam, a preto sa v nich nedá vyznať.

Typickým prejavom v postoji k postihnutým je tendencia vidieť všetkých postihnutých rovnako, bez ohľadu na ich individuálne odlišnosti. Veľká časť spoločnosti stále žije v predstave, že všetci ľudia so špeciálnymi potrebami sú nešťastní, že nemajú a dokonca ani nemôžu mať zmysel pre humor, zábavu, radosť či úspech. Títo ľudia majú tiež svoj život hoci nie taký ako väčšina z nás. Musia sa každodenné vyrovnávať z nástrahami okolitého sveta. V minulosti títo ľudia boli vyčleňovaní na okraj spoločnosti a nikto o nich nejavil záujem, žili si svoj život, hoci sa chceli zaradiť do spoločnosti, ale spoločnosť by ich neprijala. Človek s viditeľnou vadou alebo poruchou či znevýhodnením je v spoločnosti odlišným jedincom a takáto odlišnosť bola vždy spojená s radou špecifických problémov (Titzl, 2000). U intaktných ľudí to môže vzbudzovať strach, odpor, neistotu a je tiež príčinou toho, že postihnutý človek nemôže naplňať normy na ktorých si spoločnosť zakladá. Súčasne však takáto odlišnosť vždy priťahovala pozornosť okolia (Slowík, 2007). Takto to trvalo dlhé roky. V súčasnej dobe sú ľudia so špeciálnymi potrebami plnohodnotnými členmi spoločnosti. Spoločnosť im začala vychádzať v ústrety rôznymi spôsobmi, ktoré im uľahčujú žiť plnohodnotný život.

Kresba ako spôsob výtvarného zobrazenia

Kresba ako spôsob výtvarného vyjadrenia je dôležitá pre dieťa preto, lebo sa s ňou stretáva veľmi skoro. Už ročné dieťa môže črtať znaky na papier, je to prirodzená aktivita normálne sa

vyvíjajúceho sa jedinca. Čmára na papieri, mimo neho, vo vzduchu, prejavuje sa ako radosť zo zanechanej stopy. Nie je v nej nijaká následnosť, je to iba funkcionálna motorická hra. Možno aj práve preto je medzi deťmi veľmi obľúbenou činnosťou. Taktiež môžeme konštatovať, že kresba patrí medzi najčastejšie využívané výtvarné techniky v materskej škole.

Kresba patrí nielen k najstarším výtvarným prejavom človeka vôbec, ale je taktiež jednou z najčastejšie využívanou technikou vôbec. V minulosti sa kresba skôr vnímala ako pomocný prostriedok pre ďalšie výtvarné techniky. Málokedy hrala samostatnú úlohu. Až neskôr v histórii bola docenená jej úloha a začala byť vnímaná aj ako samostatná výtvarná technika a spôsob výtvarného vyjadrenia. Prešla dlhým vývojom od skalných kresieb a rytín a po skutočné ponímanie a spôsoby podania. Je základom takmer každej výtvarnej činnosti (Bergerová, 2024). Kresbou rozumieme zobrazenie na ploche pomocou línií a iných kresbových stôp, ktorými môžu byť body, rozpité, rozmazané alebo ryté línie, škrvny a pod. Kresbové účinky umocňuje nepokreslená plocha, farby a štruktúra podkladu na ktorom je kresba prevedená. Kresba býva väčšinou jednofarebná a prevádza trojrozmerný svet do dvojrozsmernej plochy. Kresbová línia má veľa podôb, od tenkej vlasovej čiary až po silnú robustnú stopu. Kresbou môžeme vyjadriť jednak tvar predmetu, ale aj jeho objem, hmotu a štruktúru. Línia použitá v kresbe môže v nás vyvolať aj nejaký pocit. Základným vyjadrovacím prostriedkom kresby je línia. Jej podstata je založená na vzťahu línií a plôch, ktoré predstavujú základné výtvarné vyjadrovacie prostriedky. Línia kresbového materiálu môže byť tenká, hrubá, vlnitá, ostrá, roztrášená, prerušovaná. Jej kvalita závisí od tlaku a pohybu ruky.

Grafický symbol používaný deťmi je jedným z najprirodzenejších prostriedkov ako prezentovať seba samého vo svete. Prostredníctvom neho začína komunikovať s okolitým svetom, poukazuje na svoje myšlienky, názory, na to čo cíti. Dieťa kreslí to, čo ho zaujíma a fascinuje. Grafický symbol je veľmi dôležitý najmä v období, kedy dieťa ešte nemá osvojenú reč a písmo. O to intenzívnejšie dokáže transformovať intuitívne pociťovaný svet do grafického symbolu. Pod „skutočným symbolom“ rozumieme grafickú morfému, ktorá sa objavuje vo všetkých vývojových štádiách detského výtvarného prejavu. Za najzaujímavejšie tvaroslovie detského symbolu sa považuje výtvarný prejav dieťaťa vo vekovom rozpätí od piateho do desiateho roku. Spomínané tvaroslovie v sebe nesie isté znaky výtvarného umenia moderny. Grafický symbol v tomto období slúži ako výraz nevedomej integrácie jedinca so svetom. Morfológia detského výtvarného prejavu je analyzovaná z pohľadu dospelého človeka, či už rodiča, učiteľa alebo výtvarníka. Detská kresba sa skúma z hľadiska psychomotorického vývoja, a teda či detský kresbový prejav zodpovedá veku dieťaťa (Kováčová, 2021). Avšak pri možnom skúmaní výskytu symbolu v detskej kresbe treba postupovať zodpovednejšie. Oblasť detskej kreativity si vyžaduje hlbší náhľad do problematiky. Tvaroslovie detskej kresby nie je však determinované len jej symbolickým charakterom, ale i sledovaním výskytu jednotlivých prostých motívov v kresbe, ako aj kompozičného spracovania morfém z hľadiska vývojovo-psychologického (Babyrádová, 1999). Medzi základné symboly, ktoré deti používajú vo svojich kresbách patrí dom, strom, slnko, ľudská postava (Valachová, 2020).

Výskumné zistenia

Výskumný zámer vychádzal z predpokladov a dostupných, ale zatiaľ neoverených informácií, o realizácii spôsoboch a obsahu výtvarného zobrazenia ľudí so zdravotným postihnutím v kresbe detí mladšieho školského veku.

Cieľom výskumu z hľadiska kvalitatívneho prístupu je interpretácia a pochopenie fenoménov, ktoré sa objavujú vo výtvarnom zobrazení a slovnom vyjadrení. Cieľmi kvantitatívneho výskumu bude predpoklad príčinnej hypotézy, vysvetlením javov a príčinných súvislostí. Typy zozbieraných dát pre kvalitatívne skúmanie budú sústredené na výtvarné zobrazenia a krátke slovné vyjadrenia. Typmi analýzy a interpretácie sa podľa Hendla (2012) stáva v kvalitatívnom skúmaní používanie interpretatívnych metód.

Predmetom skúmania je konceptuálne vyjadrenie skúmanej reality – výtvarné stvárnenie postihnutej osoby deťmi mladšieho školského veku.

Hlavným cieľom výskumu bolo sledovať spôsoby zobrazovania postihnutých osôb v kresbe a taktiež analyzovať krátke slovné vyjadrenie aktérov k nemu. V tomto kontexte tiež sledovať, ako vnímajú osoby so zdravotným znevýhodnením a ako ich zobrazujú v kresbe.

Ako výskumnú metódu sme využili tematickú analýzu ako kvalitatívnu metódu skúmania v rámci umenia a umeleckých prejavov (Urban, 2020). Výskumné zistenia sme analyzovali prostredníctvom obsahovej analýzy (Gavora, 2001). Ako vhodný spôsob poznania a analýzy výtvarných re interpretácii vizuálnych zobrazení súčasnosti sa javí obsahová analýza. Chápeme ju „ako špeciálnu metódu“ (Gavora, 2001). Obsahová analýza v našom poňatí bude tvoriť jadro metódy. Už samotný názov výskumnej metódy napovedá o jej charaktere, čiže analýzu a hodnotenie obsahu vizuálnych expresívnych vyjadrení.

V rámci výskumného šetrenia sme zapojili do výskumu 800 respondentov, z toho bola návratnosť a komplexnosť údajov k ďalšej analýze v počte 735 respondentov v mladšom školskom veku. Regionálne ani medzi pohlavné rozdiely sme nesledovali, neboli pre nás podstatné, aj keď si uvedomujeme, že tieto dva aspekty môžu mať nejaký vplyv na výsledky výskumu. Od každého respondenta sme mali k dispozícii kresbu a krátke slovné vyjadrenie. Respondentom boli zadné dve jednoduché inštrukcie.

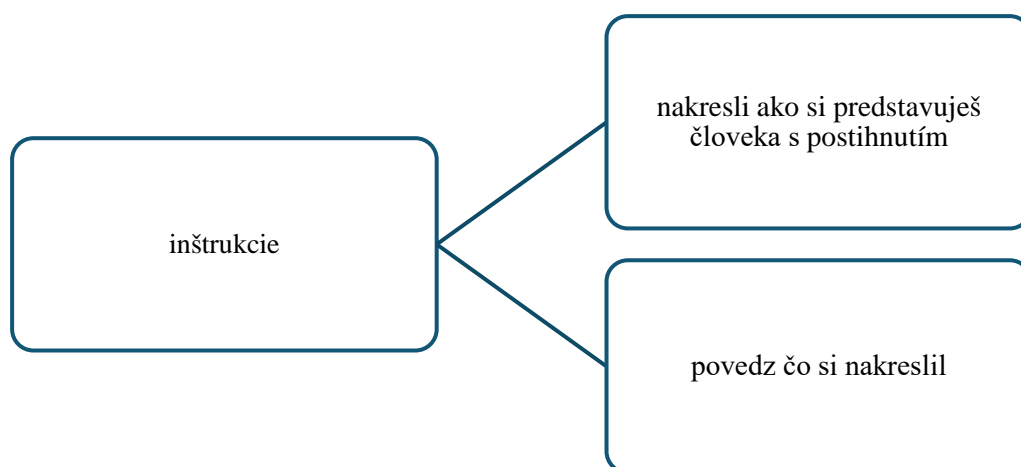

Schéma 1 – Inštrukcie
Zdroj: vlastné spracovanie

Výtvarné inštrumenty boli použité tak, aby to bolo pre respondentov jednoduché, teda výkres vo formáte A4 alebo A3, a výtvarná technika kresba.

Na analýzu kresieb sme využili obsahovú analýzu vizuálneho symbolu.

1.	identifikačné údaje	vek, stupeň školy,
2.	analýza a interpretácia	<ul style="list-style-type: none"> • ako vznikol výtvarný produkt – • tematika zadaná • výtvarná technika • opis zobrazeného, čo asociujú, alebo môžu asociovať • aká je farebnosť vzhľadom na vek • zobrazené objekty/symbole majú/nemajú náznak tvarovej kompatibility s realitou • koľko prvkov obsahuje výtvarný produkt • čo je považované za najdôležitejšie v súvislosti s témou • verbálna výpoveď: krátke zhodnotenie komentáru
3.	obsah výtvarného produktu	<ul style="list-style-type: none"> • téma • námet • proces tvorby
4.	úroveň výtvarného produktu	<ul style="list-style-type: none"> • ako a prečo súvisí alebo nesúvisí s vekom • do ktorého štádia ho možno zaradiť a prečo • iné vyjadrenie súvisiace s pozorovaným subjektom
5.	interpretácia semiotická a sémantická	<ul style="list-style-type: none"> • zhodnotenie vizuálneho symbolu v kontexte textovej výpovede

Tabuľka 1 - Štruktúra obsahovej analýzy vizuálneho symbolu

Zdroj: vlastné spracovanie

analytické kritéria	vznik vizuálneho symbolu
	použitá výtvarná technika
	opis zobrazovaného
	asociácia
	farebnosť
	vzťah k realite
interpretácia semiotická a sémantická	vlastné zhodnotenie vizuálneho symbolu v kontexte textovej výpovede

Tabuľka 2 - Kritériá analýzy vizuálnych symbolov

Zdroj: Valachová (2018)

Interpretácia a analýza výskumných zistení

Analytické kritériá sme uplatnili pri všetkých vizuálnych zobrazeniach respondentov. Niektorí respondenti vyprodukovali jeden alebo viacero výsledných produktov, ktoré sme podrobili analýze. Podobne sme uplatnili aj interpretáciu semiotickú a sémantickú.

Na základe obsahovej analýzy môžeme konštatovať, že respondenti zobrazovali v kresbe ľudskú postavu, ktorá bola nejakým spôsobom označená v niektorej časti ľudskej postavy ako postihnutie.

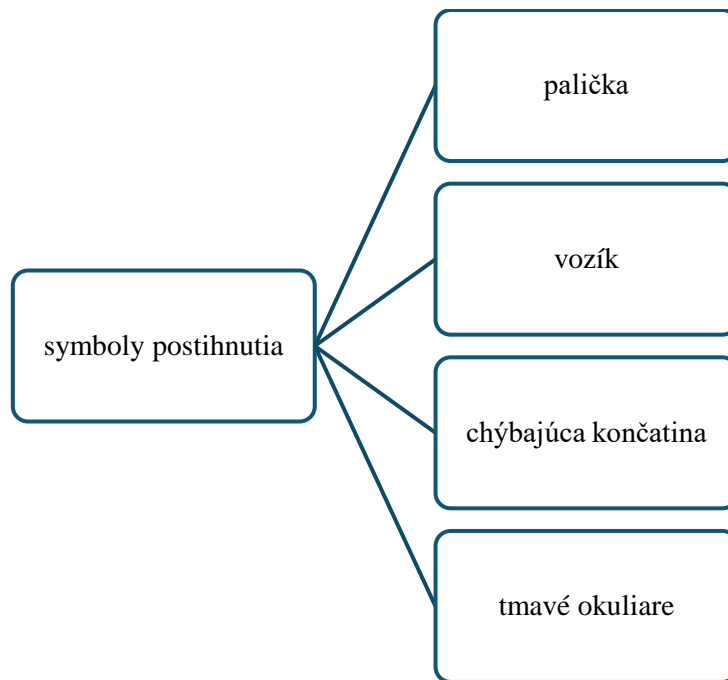

Schéma 2 – Najčastejšie zobrazované symboly postihnutia
Zdroj: vlastné spracovanie

Symboly zobrazujúce iné postihnutia sa vyskytovali veľmi zriedkavo, napr. mentálne postihnutie.

Obrázok 1 – Chlapec s telesným postihnutím
Zdroj: archív autorky

Obrázok 2 – Dievča s telesným postihnutím
Zdroj: archív autorky

Obrázok 3 – Muž so sluchovým a zrakovým postihnutím
Zdroj: archív autorky

Na základe obsahovej analýzy vizuálnych symbolov môžeme konštatovať, že respondenti zobrazovali to, z čím majú priamu, alebo nepriamu skúsenosť. Kresby zobrazujú ľudskú postavu v rôznom veku, niekedy dospelú, niekde detskú, blízku veku respondentov.

Úroveň kresbového zobrazenia zodpovedá veku respondentov, avšak v rámci vekového rozpätia sa vyskytujú kvalitatívne rozdiely v zobrazovanej schéme.

Kresbové skratky nachádzame len minimálne, respondenti zobrazovali konkrétne detaily bez kresbových skratiek a asociácií.

Analýza textových výpovedí

V rámci analýzy sme využili kódovanie, tak aby sme mohli jednotlivé odpovede zoskupovať do skupín. V prvom kroku kódovania sme získané dáta podrobili dôkladnému štúdiu s cieľom tvorby konceptuálnych označení. Tento proces sa nazýva aj označovanie javov. Existuje viacero prístupov ako texty prepisov analyzovať. Podstata tohto procesu je v rozbere a konceptualizácii samotného pozorovania alebo slova. Pri rozbere konkrétneho prepisu je možnosť sústrediť sa na jednotlivé slová, na vety ako celok, alebo na odstavce textu (Strauss, Corbinová, 1999). Zvolili sme prístup analýzy po jednotlivých slovách. Dôvodom takéhoto prístupu bol fakt, že pracujeme s informáciami od respondentov vo veku medzi šiestym až desiatym roku života. Ich verbálne schopnosti vyjadrovania nie sú rozvinuté do takej miery, aby ich výpovede tvorili ucelené myšlienkové koncepty.

Pojmy sme zoskupili na základe spoločných črt. Proces vytvárania kategórií a ich aplikácia v kódovaní bol kontinuálny proces, v ktorom sa súbežne odohrávalo viacero akcií. Identifikácia javu, priradenie k pojmu, jeho overenie za účelom hlbšej analýzy a jeho súčasná kategorizácia.

Pri kvalitatívnom výskume je jednou z najnáročnejších operácií proces spracovania množstva informácií a spôsob organizácie priebežných výsledkov. Odporúčaná metóda je umiestnenie výsledkov do tabuliek.

poznacie osoby so zdravotným znevýhodnením	priama skúsenosť	osobné poznanie	telesné postihnutie
		v rodine alebo blízkej komunite	zrakové postihnutie
		v škole	sluchové postihnutie
	nepriama skúsenosť	vizuálne poznanie	mentálne postihnutie
		z počutia – filmy, knihy	

Tabuľka 3 – výsledky kódovania odpovedí respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie

V rámci kódovania a analýzy odpovedí sa vyskytovali dva druhy kódových označení, priama a nepriama skúsenosť s človekom s postihnutím. V rámci priamej skúsenosti boli vyselektované tri označenia. Respondenti uvádzali pri priamej skúsenosti osobné poznanie, v rodine alebo v škole. Druhá skupina kódov s nepriamo skúsenosťou boli označené skupiny a vizuálne poznanie, teda respondenti ich videli, alebo z počutia z filmov alebo z kníh. V druhom pláne analýzy prostredníctvom kódovania boli priradené k hlavným kódom aj ďalšie vlastnosti, ktoré prislúchali konceptuálne k prvým získaným označeniam. V tejto skupine boli zoradené nečastejšie označenia druhov postihnutia ktoré respondenti poznali, alebo sa s nimi stretli.

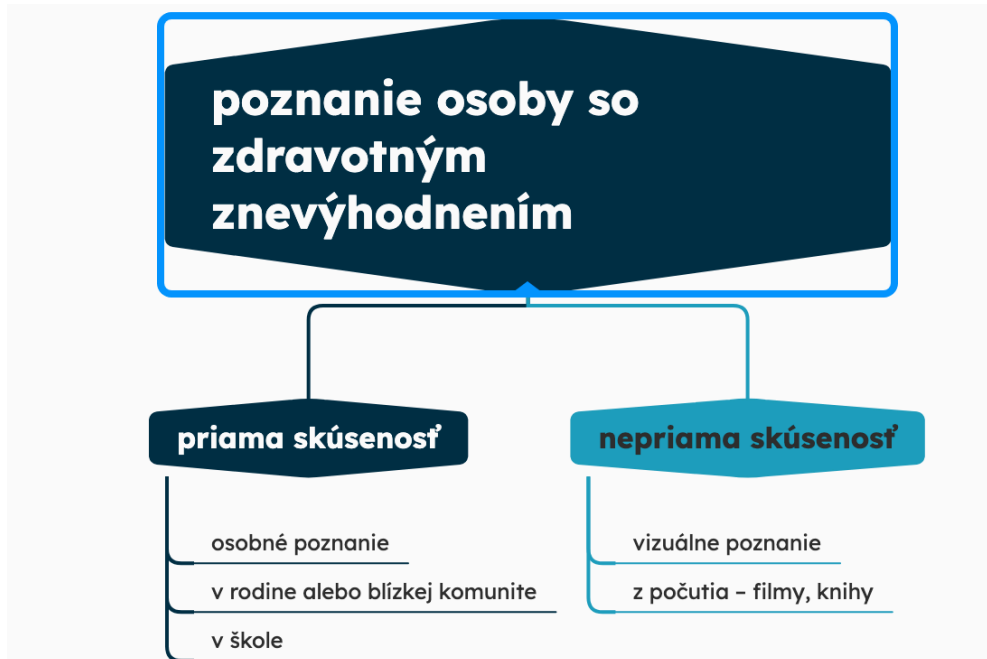

Schéma 1 – Myšlienková mapa verbálnych výpovedí

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver

Na základe výsledkov výskumu môžeme konštatovať, že skupina respondentov poznala osoby so zdravotným znevýhodnením. Keďže išlo o skupinu respondentov v mladšom školskom veku, je zrejmé, že ich poznanie vyplýva prevažne so skúsenosti osobnej alebo sprostredkovanej. Naši respondenti pri zobrazovaní takejto osoby uprednostnili konkrétne zobrazenie prostredníctvom priamych vizuálnych symbolov. Zobrazovali symbol, ktorý bol pre ich vek vizuálne najčitateľnejší a najpriamejší. Nehľadali a nezobrazovali iné nepriame asociácie, čo vyplýva aj z veku respondentov. V skupine respondentov sa nevyskytli negatívne emócie pri zobrazovaní ľudí s postihnutím, čo je zrejmé aj s kresieb, na ktorých sa väčšina zobrazovaných postáv usmieva. Môžeme zároveň konštatovať, že respondenti v tomto veku nemajú zatiaľ vybudované stereotypy ani odmietavé reakcie voči ľuďom s postihnutím. Toto zistenie považujeme za veľmi podstatné.

*Tento článok odporúča na publikovanie
vo vedeckom časopise Mladá veda: doc. PaedDr. Barbora Kováčová, PhD.*

Použitá literatúra

1. BABYRÁDOVÁ, H, 1999. *Symbol v detském výtvarném projevu*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2079-2.
2. BERGEROVÁ, X, 2024. *Aesthesis a iné súvislosti v médiu maľby*. In: QUAERE. Hradec Králové: MAGNANIMITAS. Roč. XIV. ISBN 978-80-87952-40-5.
3. GAVORA, P, 2001. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: UK. ISBN 80-223-1628-8.
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303X.
5. HENDL, J, 2012. *Kvalitatívny výskum*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219- 6.

6. KOVÁČOVÁ, B, 2021. *Expresivita vo výchove*. In: Valachová, D., Kováčová, B. (eds) *Expresivita vo výchove IV*. Bratislava: UK. ISBN 978-80-223-5265-9.
7. KRHUTOVÁ, L. a kol. 2005. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1168-7.
8. SLOWÍK, J, 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: GRADA. ISBN 978-80-247-17333-3.
9. STRIEŽENEC, Š, 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: Vydavateľstvo AD. ISBN 80-967589-0-X.
10. STRAUSS, A, CORBINOVÁ, J, 1999. *Základy kvalitatívneho výskumu. Postupy a techniky metódy zakotvené teórie*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
11. TITZL, B, 2000. *Postižený človek ve spoločnosti*. Praha: UK. ISBN 80-86039-90-0.
12. URBAN, M, 2020. *Kvalitatívny výskum vo svete umenia*. Bratislava: Veda. ISBN 978-80-224-1854-6.
13. VALACHOVÁ, D, 2020. *Didaktika výtvarnej výchovy I*. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1808-8.
14. VALACHOVÁ, D, 2018. *Vlastný dlhodobý výskumný zámer a jeho špecifická orientované na výtvarné nadanie*. In: Valachová, D., Kováčová, B. *Fenómén výtvarného nadania vo výskumnej paradigme*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB. ISBN 978-80-557-1484-4.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189